

GEOTURIZMNING NAZARIY TAVSIFI VA BOSHQA TURIZM TURLARIDAN AHAMIYATLI JIHATILARI

¹Abdiyev Izzatbek Risqiboyevich

Toshkent davlat agrar universiteti talabasi,

²Beglayev Uchqun Xurramovich

Toshkent davlat agrar universiteti

“Agroiqtisodiyot va turizm” kafedrasi mudiri,

³Gulmurodova Shaxnoza Djurayevna

Toshkent davlat agrar universiteti katta o'qituvchisi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7710353>

ARTICLE INFO

Received: 25th February 2023

Accepted: 07th March 2023

Online: 08th March 2023

KEY WORDS

Geoturizm, geologik turizm, geografik yo'nalish, ekoturizm, gemorfologik, ekskursiya.

ABSTRACT

Maqolada bugungi kunda o'zining ko'plab sayyohlariga ega bo'lgan, asosan G'arbiy mamlakatlarda keng tarqagan turizmning boshqa turlaridan o'zining aslligi bilan ajralib turuvchi geoturizm haqida ma'lumot berilgan. Shu bilan bir qatorda geoturizm tushunchasi, uni afzalliklari, kamchiliklari, mashur manzilgohlari va boshqa turizm turlaridan farqi yoritib berilgan.

Geoturizmni aniqlash qiyin. Bunga “geologik turizm” atamasi sifatida qarash mumkin. Buni tushunish uchun avvalo geologiya nima ekanligini ko'rib chiqish lozim. Geologiya - bu yerning tuzilishi, dinamikasi va evolyutsiyasini, shuningdek, tabiiy va mineral energiya resurslarini o'rganishdir. Hammasi sayyoramizni bugungi kunga keltirgan barcha jarayonlarni o'rganishdir.

Albatta bu jarayonlarning turizmga qanday bog'liqligi mavjud degan savol tug'ilishi tayin, bunga javoban turlicha yondashuvlar mavjud. Geoturizm odatda geologik ahamiyatga ega joylar yoki hududlarga tashrif buyurish bilan bog'liq. Geoturizm atamasi *Geotourism*, *Dowling* va *Newsom* qo'llanmalarida quyidagicha ta'riflanadi:

Geoturizm - bu joyning geografik xususiyatini: uning atrofi, merosi, estetikasi, madaniyati va aholisi farovonligini saqlaydigan yoki yaxshilaydigan turizmni targ'ib qilish uchun Milliy Geografiya Jamiyati tomonidan ishlab chiqilgan konsepsiya [1]. Shunday qilib, bu barqaror rivojlanish kontseptsiyasi, ammo turizm sanoati uchun mos keladi. Vaqt o'tishi bilan u "geologik" yoki geografik yo'nalishga ega bo'lgan turizm turi sifatida turlicha ta'riflangan. Birinchi qarashda geoturizm ham ekoturizm bilan bir xilda turizmning “turi” bo'lgan bo'lsa, ikkinchi qarash yanada kengroq qamrab oluvchi bo'lib, turizmga yangi “yondashuv”ni joriy qildi. Bir necha yillar oldin insonlar geoturizm geologiya va landshaftga asoslangan tabiiy hududlarda turizmning o'ziga xos shakli ekanligi haqidagi eski fikrga amal qildik. Ammo yillar o'tgach, insonlar geoturizmni geologik ob'ektlarga "o'z-o'zidan tashrif buyurish" yoki "ekskursiya" orqali amalga oshirish mumkinligini taklif qilib, yangicha fikrni ilgari sura boshlashdi [3].

Boshqa, soddaroq ta'rif bilan ifodalaganda geoturizm "joyning geografik xususiyatini" - uning atrof-muhitini, madaniyatini, estetikasini, merosini va aholisining farovonligini saqlaydigan yoki yaxshilaydigan turizm". U juda kam ilmiy yo'nalishga ega va faqat geologik jihatdan muhim hududlarga emas, balki hamma narsaga nisbatan qo'llanilishi mumkin ...

Biroq, bu ta'rif National Geographic tomonidan qo'llaniladi. Shunday qilib, u geologiyaga emas, balki geografiyaga tegishli.

Geotopiyанизм birinchi marta Angliyada aniqlangan (Hose, 1995). Geoturizmning ikkita nuqtai nazari mavjud:

Birinchisi, sof geologik va geomorfologik yo'naltirilgan barqaror turizm abiotik xususiyatga asoslangan turizm. Bu ta'rifga dunyoning aksariyat mamlakatlarida amal qilinadi. Ikkinchisi, geografik barqaror turizm, AQShda eng keng tarqalgan ta'rif. Bu barqaror turizmning yangi nizomi va konsepsiyasi sifatida oddiy geologik va geomorfologik xususiyatlardan tashqari, umuman joyning geografik tuyg'usini saqlab qolis hni ta'kidlaydi [4].

"Geoturizm" tushunchasidan kelib chiqadigan geografiya nafaqat manzilgohlarning qayerda joylashganligi bilan bog'liq balki u joylarning o'ziga xos xususiyatlari haqida, bir joyni boshqasidan nimasi bilan farqlanishi haqidagi ma'lumotlar bilan ham bo'g'liq. Bu nafaqat ekoturizm sohasi bo'lgan o'simlik va hayvonot dunyosi, balki tarixiy inshootlar va arxeologik joylar, manzarali landshaftlar, an'anaviy me'morchilik va mahalliy musiqa, oshxona, hunarmandchilik, raqs va boshqa san'at turlarini ham o'z ichiga oladi.

Turizmning ko'p turlari (yoki yondashuvlari) singari, geoturizmning ham turli xil ta'riflari mavjud. "Geoturizm nima?" Bu savolga to'liq javob berish qiyin, chunki odamlar bu masala bo'yicha turli xil fikrlarga ega. Biz qila oladigan eng yaxshi narsa bu hodisa ortidagi akademik tadqiqotlarni ko'rib chiqish va uning haqiqiy dunyo sayohati va turizmi bilan qanday solishtirishini ko'rishdir. Yuqorida aytib o'tilgan *Dowling* va *Newsom* kompaniyalari geoturizm nima ekanligi va uning sohaga ta'siri bo'yicha keng ko'lamli tadqiqotlar o'tkazdilar [6].

Hozirgi vaqtda geoturizmning ta'rifi kengayib, bir qator atributlarni o'z ichiga oladi: geologiya, turizm, geositlar, tashriflar va talqin. Geologik turizmning "geologik" yoki geologik qismiga turistik qiziqishga loyiq deb topilgan geologik xususiyatlar yoki atributlar kiradi. "Turizm" qismi geologik ob'ektlar yoki atributlarning "geo" attraksionlar yoki turlar ko'rinishidagi turistik resurslarga, ko'pincha o'ziga xos "geo xususiyatlari"ga aylanishini bildiradi [2].

Biroq, National Geographic tomonidan qo'llaniladigan ta'rif eng mashhurdir. Bu qisqa va tushunarli, shuningdek, geologiyaga asoslangan atamaga qaraganda ko'proq ta'sirga ega.

Geoturizm ekoturizm bilan bir xil emas. Aslida, ular ikki xil narsadir. Ekoturizm ko'proq amaliy bo'ladi: plyajni tozalash, axlat yig'ish, saqlash va hokazo. Ta'kidlanishicha, turizmning ikki turi qaysidir ma'noda "aka-uka" bo'lib, ekoturizm qurilgan muhitga emas, tabiat va ekologiyaga ko'proq e'tibor qaratadi. Albatta, bularni barchasi geoturizmning qaysi ta'rifini eng maqbul deb hisoblashga bog'liq. Agar hududning geografik xususiyatini saqlab qolish va yaxshilashni nazarda tutuvchi yuqoridagi geografik ta'rifni oladigan bo'lsak, u holda biz haqiqatan ham ekoturizm bilan o'xshashliklarni ko'ra boshlaymiz. Biroq, bu holatda, hali ham sezilarli farqlar mavjud. Ekoturizm ko'proq tabiatga yo'naltirilgan - yashil maydonlar, okean, barqarorlik. Geoturizm odamlarni, madaniyatni, oshxonani va boshqalarni qamrab oladi.

Dunyo bo'ylab geografik geoturizmning ko'plab misollari mavjud. *Destination Center* xabar berishicha, "destinatsiya" rahbarlari geoturizmni afzal strategiyaga aylantirish uchun turli usullardan foydalanganlar. Maqsad tabiiy va madaniy xususiyatlarni tegishli tarzda muhofaza qilish, iqtisodiy manfaatlar va hayot sifatini yaxshilash bilan geoturizm tafakkurini -

menejment asosini rivojlantirishga yordam berishdir. Ushbu turdagi jamiyatga yordam beradigan loyihalarga bag'ishlangan. Ular o'zlarini nomlari va tabiatlari bilan bilishadi. Bu har yili o'tkaziladigan Lake Tahoe geoturizm ko'rgazmasiga o'xshash narsa bo'lishi mumkin. Festival uzoq vaqt davomida oddiy kurortlar hukmronlik qilgan rekreatsion yo'nalish tabiatini tiklashga qaratilgan. Fogo oroli, Nyufaundlend ham o'zini madaniy markaz va rassomlar uchun boshpana sifatida qayta kashf qilish uchun geoturizmdan foydalanmoqda. Buning uchun kompaniya oziq-ovqat, dizayn va ushbu sohaga xos materiallarni moslashtiradi. Ammo Newsom va Dowling versiyasini ko'rib chiqsak, misollar boshqacha. Dunyo bo'ylab geologik ahamiyatga ega va qiziqish ko'plab saytlar mavjud! Misol uchun, Janubiy Afrikadagi G'arbiy Sohildagi qazilma parki tashrif buyurishingiz mumkin bo'lgan ajoyib geologik sayyohlik saytidir. Bu yerda siz qadimiy qazilmalarni ko'rishingiz va tarix haqida ma'lumot olishingiz mumkin. G'orlar, kraterlar va sharsharalar kabi boshqa geologik xususiyatlar go'zal va haqiqatan ham qiziqarli. Bu ma'noda geoturizm shunchaki joyning estetikasini baholashdan tashqariga chiqadi [6].

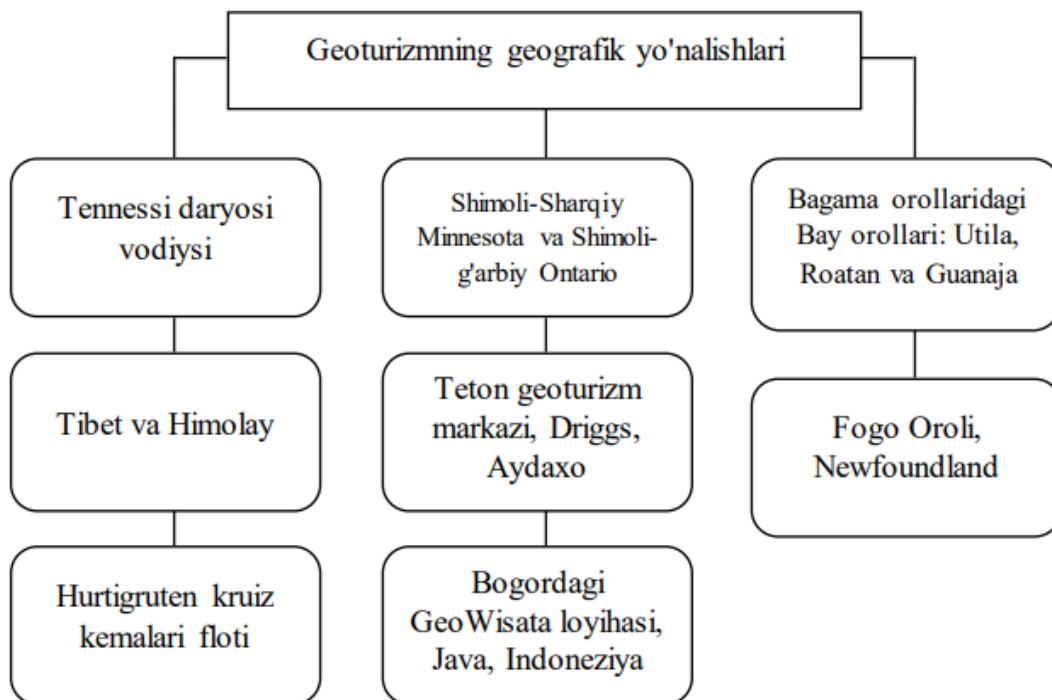
Geoturizmning ikkala turi ham juda ko'p afzalliklarga ega. *Newsom* va *Dowling*ning geologik versiyasi bilan ta'lim turizmi uchun imkoniyatlar juda katta. Sayyohlar geologik ahamiyatga ega bo'lgan joylarga tashrif buyurib, geologiya haqida ko'proq ma'lumot olishi mumkin. Misol uchun, Avstraliyadagi Undara lava naychalariga tashrif buyurish orqali, lavaning ekotizimga ta'siri haqida ko'proq bilib olish mumkin. Boshqa (geografik) yondashuv bilan biz katta afzalliklarni ham ko'ramiz. Gap shundaki, u hududni va madaniyatni, oshxonani, merosni, atrof-muhitni va hokazolarni yaxshilaydi yoki saqlaydi. Shu maqsadda geoturizm yaxshi narsa deb hisoblanishi ajablanarli emas! U mahalliy sabablar va jamoalarga sarmoya kiritadi, kelajak avlodlar ham tashrif buyurishi va undan zavq olishlari uchun hududni obodonlashtiradi. Bu tashrif buyuruvchilarni mahalliy aholi oldidagi mas'uliyatini o'rgatadi va shuningdek, hududning merosini himoya qiladi, ya'ni mahalliy aholi qayerdan kelganligi bilan faxrlanishlari mumkin. Geoturizm loyihalarida ham chinakam hamjamiyat ruhi mavjud!

Geoturizmning har qanday turining kamchiliklarini ko'rish qiyin. Bizning geografik turimiz bilan hamma narsa butunlay hududni yaxshilashga yoki hech bo'lmaganda u yerdagi infratuzilmani yaxshilashga qaratilgan. Pul mahalliy aholi va mahalliy korxonalariga ketadi va tashrif buyuruvchilar jamiyatni qo'llab-quvvatlayotganliklarini bilib, bu joydan bahramand bo'lishlari mumkin. Geologik turizm turi haqida gap ketganda, odamlar ayniqsa nozik joylarga tashrif buyurishda muammolarga duch kelishlari mumkin. Biroq, agar turistlar ushbu turdagi joylarni ziyorat qilishda mas'uliyatli va hurmatli bo'lsa, geoturizmning salbiy tomonlari kam.

Geologik ob'ektlar qiziqarli va sayyora qanday ishlashi haqida tasavvur beradi - bu haqida bilimlarni odamlar bilishi ham ajoyibdir.

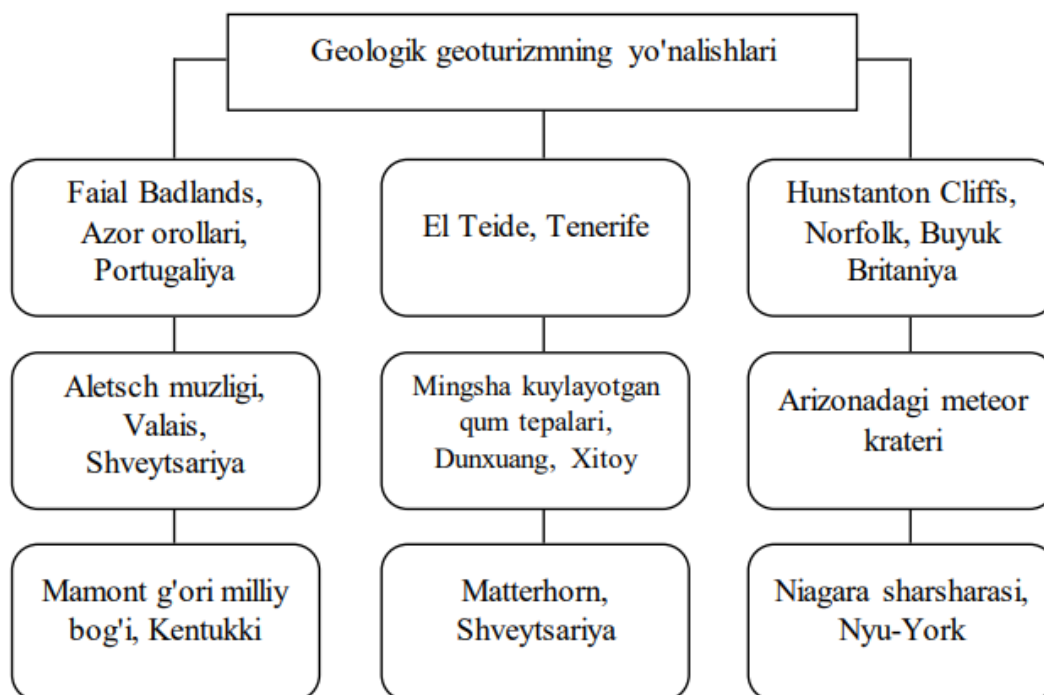
Geoturizmni ikki yo'nalishga ajratish mumkin, bular quyidagilar [5]:

1. Geografik;
2. Geologik.

1-rasm. Geoturizmning geografik yo'nalishlari

Bu National Geographic geoturizm kontenti marketingi platformasining bir qismi bo'lgan yo'nalishlar hisoblanadi. Ular Nat Geo tomonidan qo'llab-quvvatlanib, "National Geographic bilan hamkorlikda mahalliy aholi hurmat qiladigan va tavsiya qiladigan joylarni inventarizatsiya qilish va targ'ib qilish platformasini" taqdim etadi. Quyidagi ro'yxat to'liq emas - ularning yo'nalishlari va loyihalariga bir nechta ajoyib misollar keltirilgan xolos!

2-rasm. Geologik geoturizmning yo'nalishlari

Xulosa. Geoturizm boshqa turizm turlariga nisbatan jozibador va insoniyatni tabiatni e'zozlashga, undagi borliqni hurmat qilish va asrab avaylashga targ'ib qiladigan turizmning yosh avlodlaridan biri hisoblanadi. Bu turizm turining dunyo mamlakatlarida keng tarqalishi mamlakatlarda ko'plab geologik maskanlarni kashf qilishda yoxud yaratishda muhim asos bo'lib xizmat qiladi.

References:

1. Мартини Г. 2000. - Геологическое наследие и геотуризм, в Бареттино Д., Уимблдонский WAP и Галлего Э. (ред.), Геологическое наследие: его сохранение и управление . Instituto Technologico Geominero de España, Мадрид, стр. 147-156 .
2. Megerle, Heidi (Hrsg.): Geotourismus — Innovative Ansätze zur touristischen Inwertsetzung und nachhaltigen Regionalentwicklung. 2006. ISBN 978-3-937559-09-4
3. Vogt, Joachim; Megerle, Andreas (Hrsg.): Geopark- und Geotourismusforschung — Ergebnisse des Internationalen Workshops in Karlsruhe 2006. Regionalwissenschaftliche Forschungen / Regional Science 31, 2006
4. <https://www.hisour.com/ru/geotourism-39136/>
5. <https://www.wikipediya.com>
6. <https://www.tourismteacher.com>